

Buurtsurveillance in de Haagse Schilderswijk – door de ogen van jongeren uit de buurt

*M. Boutasmit en E. Snel**

Buurtsurveillance is inmiddels een bekend begrip in Nederland. De eerste voorbeelden van buurtsurveillance in Nederland ontstonden eind jaren tachtig van de vorige eeuw. Als reactie op toegenomen overlast door jongeren, of beter gezegd: als reactie op de ervaring van toenemende overlast door jongeren, gingen bewoners zich verzamelen en surveilleren om de veiligheid in de eigen wijk te verhogen (Van Noije & Wittebrood 2008). Inmiddels kent Nederland honderden van zulke projecten (Van der Land 2014; Lub 2013, p. 63-99, 2016). Het betreft groepen burgers die in de eigen wijk de straat op gaan, verdachte personen en onveilige situaties signaleren en rapporteren, bewoners voorlichten over veiligheidskwesties en in sommige gevallen overlastgevende of hinderlijke jongeren actief aanspreken op hun gedrag. Misschien wel het bekendste voorbeeld van buurtsurveillance in Nederland zijn de Marokkaanse buurtvaders in Amsterdam-West. Het was een groep van dertig man die 's avonds de straat op ging om te surveilleren. Ze wilden '(...) de veiligheid in de buurt vergroten door de jeugd aan te spreken op verkeerd gedrag en hen te corrigeren' (De Jong & De Haan 2000; Van Gemert 2002; De Gruijter & Pels 2005).

De opkomst van buurtsurveillance of buurtwachten past in een meer algemene verschuiving van 'government' naar 'governance'. De overheid ziet zich niet meer als enige verantwoordelijke, in dit geval voor veiligheid, maar gaat samenwerking aan met burgers, niet-publieke organisaties en anderen. De criminoloog Garland (2001, p. 124) noemt dit de 'strategie van responsabiliseren':

* Mohamed Boutasmit MSc volgde het masterprogramma Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid van de (toenmalige) Afdeling Sociologie van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij is nu werkzaam als adviseur bij BMC Implementatie, een bedrijf dat tijdelijke professionals voor opdrachtgevers uit de publieke sector rekruteert en beide partijen adviseert. Dr. Erik Snel is universitair docent bij het Department of Public Administration & Sociology (DPAS) van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij doet vooral onderzoek naar internationale migratie.

'(...) this approach promotes a new kind of indirect action, in which state agencies activate actions by non-state organizations and actors. The intended result is an enhanced network of more or less directed, more or less informal crime control, complementing and extending the formal controls of the criminal justice state.'

Of buurtsurveillance daadwerkelijk bijdraagt aan meer veiligheid in de wijk is overigens de vraag. In Nederland is hierover geen systematisch onderzoek gedaan. In de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk is wel meer onderzoek gedaan over de effectiviteit van *Neighbourhood Watch*-projecten. Hoewel deze studies aanvankelijk tot wisselende uitkomsten leidden, concludeert Lub (2016, p. 18) op basis van de meta-evaluatie van Bennett e.a. (2006, 2008) dat buurtwachten bijdragen aan een aanzienlijke reductie van criminaliteit in de betreffende buurten. Het pessimistische beeld op basis van eerdere studies moet dus worden bijgesteld. De beperking van dit evaluatieonderzoek is echter dat het geen inzicht biedt in de mechanismen die aan deze positieve effecten bijdragen. Wij onderscheiden hier vijf manieren waarop buurtsurveillance kan bijdragen aan wijkveiligheid. Mogelijke succesfactoren zijn:

1. Het gaat om surveillanten uit de eigen gemeenschap. Volgens Scholte (2008) ligt de kracht van buurtsurveillance in 'relationele controle': burgers gebruiken hun netwerken om informele controle uit te oefenen, bijvoorbeeld als overlastgevende jongeren worden aangesproken door iemand uit de eigen wijk. Bekenden zouden meer invloed hebben op het gedrag van zo'n jongen of meisje dan de politie. Daarnaast noemt Lub (2013, 2016) vier andere manieren waarop buurtsurveillance tot meer veiligheid kan leiden.
2. Buurtsurveillanten fungeren als afschrikmiddel: inbrekers of overlastgevers bedenken zich wel tweemaal voor ze een overtreding begaan, wanneer de publieke ruimte actief wordt gecontroleerd.
3. Buurtsurveillanten beperken de gelegenheid tot criminaliteit doordat ze bewoners voorlichten over veiligheidsmaatregelen in en rond het huis.
4. Buurtsurveillanten voorzien de politie van informatie over verdachte activiteiten of overlastgevers.
5. Buurtsurveillanten doen directe interventies, zoals criminelen aanhouden of overlastgevende jongeren aanspreken.

Eerder onderzoek over buurtvaders leidde tot verschillende assumpties of, en zo ja, hoe buurtvaders daadwerkelijk kunnen bijdragen aan meer veiligheid in de buurt. Van Gemert (2002) betwijfelde dit. Waarom, zo vroeg hij zich af, zouden ‘ontspoorde’ jongeren die niet naar hun eigen vader luisteren, wel naar een buurtvader luisteren? Gruijter en Pels (2005) plaatsten na hun analyse van zes buurtvaderprojecten in verschillende steden (waaronder in Den Haag) kanttekeningen bij deze twijfel. Marokkaanse buurtvaders zijn minder traditioneel dan Van Gemert doet voorkomen. Ze proberen niet alleen het traditionele Marokkaanse gezag te herstellen, maar leggen ook contacten met jongeren, proberen met hen in gesprek te komen, bemiddelen desnoods met school of de politie en ondersteunen jongeren indien mogelijk.

Ons onderzoek probeert meer licht te werpen op de werkzame mechanismen van buurtsurveillance door deze aanpak door de ogen van jongeren te bekijken. Onze centrale vraag is: hoe ervaren jongeren verschillende vormen van buurtsurveillance en leiden deze ervaringen tot het aanpassen óf voortzetten van normoverschrijdend gedrag? Dit artikel is gebaseerd op de masterscriptie van Boutasmit (2012), die kwalitatief onderzoek deed onder jongeren uit de Haagse Schilderswijk en halfgestructureerde interviews met hen afnam. Alle respondenten (N=20) hebben een Nederlands-Marokkaanse achtergrond. Voor deze onderzoeksmethode is gekozen omdat het onderzoek inzicht moest geven in de interpretaties en belevingswereld van jongeren en hoe zij buurtsurveillance ervaren.

Het unieke van deze studie is dat er ten tijde van het onderzoek twee verschillende vormen van buurtsurveillance in de Schilderswijk actief waren. Het eerste project betreft de Buurtvaders, die het voorbeeld van de Marokkaanse buurtvaders uit Amsterdam-West volgen. Kenmerkend voor hun aanpak is dat ze zich niet beperken tot surveilleren en informatie doorspelen aan de politie en andere instanties in de wijk, maar zelf met jongeren in gesprek gaan. Men noemt dit ‘kennen en gekend worden’. Men wil een band met jongeren creëren en samen met hen de situatie in de wijk bespreken. Ook het tweede project, het Buurt Preventie Team (BPT), betreft bewoners die zich inzetten voor een schone en veilige Schilderswijk. Zij lopen eens per week door de wijk om problemen te signaleren en indien nodig daarvan melding te maken. Daarnaast probeert men contact te onderhouden met andere

bewoners. Anders dan de Buurtvaders hebben zij echter weinig of geen direct contact met jongeren zelf.

De Schilderswijk: ‘een leuke wijk’

Een eerste vraag in het onderzoek was hoe jongeren de Schilderswijk zelf ervaren. Hoewel de wijk wat betreft veiligheid en criminaliteit een stuk slechter scoort dan de rest van de stad, vinden de meeste respondenten het een leuke wijk, waar ze thuis zijn en waar het grootste deel van hun netwerk zich bevindt. Bijna alle gesprekspartners voelen zich veilig in de wijk, al beseffen ze dat het voor andere bewoners als ‘niet veilig’ kan aanvoelen:

‘Ik ga hier nooit in mijn leven weg. (...) Als je hier je hele leven hebt doorgebracht, is het jouw thuis. Alles wat hier is, zie je gewoon als jouw terrein.’
(Achik)

‘Veilig? In de zin van, bedoel je dat er wordt gestolen en zo, dat soort dingen? (...) Ik hoor weleens verhalen en zo, dat er inbraken gebeuren. Maar... Bij mij thuis is er gelukkig nooit wat gestolen. Ik merk er weinig van.’ (Othman)

Diverse jongeren zeggen dat ze zich veilig voelen in de wijk omdat ze ‘iedereen kennen’. De Schilderswijk is veilig als je de wijk en haar bewoners kent, bijvoorbeeld als je er bent opgegroeid:

‘Maar onbekenden (...) ervaren het volgens mij als minder veilig. Omdat ze niet bekend zijn met de verschillende culturen en dat soort mensen allemaal bij elkaar.’ (Salah)

Bovendien heeft de wijk het label ‘onveilig’ gekregen in de media:

‘Nou, als ik af en toe de krant open sla of op tv aan het zappen ben, dan vind ik wel dat het wordt overdreven. Ik vind het een goede, leefbare wijk.’
(Jouad)

De meeste respondenten ervaren de Schilderswijk dus als een veilige wijk. Dat komt omdat ze de wijk en haar bewoners kennen. Deze ken-

nis, Blokland (2009) noemt dat ‘publieke familiariteit’, maakt dat ze zich veilig en op hun plaats voelen.

Buurtsurveillanten uit de eigen gemeenschap: ‘met jou kan ik praten’

De jongeren vertellen over hun ervaringen met de verschillende buurtsurveillanceprojecten in de Schilderswijk. Over het nut en de effectiviteit daarvan zijn ze verdeeld. Sommige jongeren menen dat buurtsurveillance bijdraagt aan de veiligheid in de wijk, al zeggen ze ook dat de buurtsurveillanten er ‘bijna nooit’ zijn.

‘Ja, zij proberen soms wel iets te doen als er iets verkeerd gebeurt, bijvoorbeeld met die scooter of soms met overlast. Soms werkt het dan en soms niet. Wanneer ze er zijn, kun je niets doen omdat je bang bent dat ze naar de politie gaan. Je kan wel iets doen als ze je niet kennen en dan wegrennen, maar meestal heb je daar zelf ook geen zin in. Maar aan de andere kant: je ziet ze bijna nooit, dus dan heb je zoveel tijd om wel iets te doen. Dat betekent niet dat je dat ook meteen doet. Het gaat ook een beetje om jezelf.’ (Samir)

Buurtsurveillance kan perverse effecten hebben als jongeren boos worden omdat ze zich van hun eigen plekjes in de wijk verdreven voelen:

‘Het kan wel zin hebben, weet je, ze moeten wel op dingen letten, dat zeker. Maar ze moeten niet te ver gaan met hun gedrag. (...) Als wij eventjes willen rondhangen, dat ze ons niet moeten wegsturen, weet je. Dan worden wij ook boos en kunnen wij verkeerde dingen doen. (...) Dit is toch mijn straat, mijn buurt en mijn pleintje, of niet? Ik mag toch ook hier komen of niet? Dan worden we gewoon weggestuurd.’ (Hamza)

Jongeren vertellen uitvoerig over het verschil in hun ervaringen met de Buurtvaders en met het Buurt Preventie Team (BPT). De buurtvaders zijn prettige mensen, die je kennen en een gesprek met je aangaan. Jongeren kennen de Buurtvaders ook van de moskee. Ze waarderen het dat de Buurtvaders hen met respect behandelen. Dat missen ze bij zowel de politie als het BPT.

'Buurtvaders zijn vaders van kinderen die in de buurt wonen en zij letten op wat je allemaal doet. Als je iets verkeerd doet, dan zeggen ze tegen jou dat moet je niet meer doen.' (Samir)

'Ja, ik moet zeggen, daar heb ik meer respect voor, want die [de buurtvaders; MB & ES] praten op een nette manier met je, weet je.' (Mohammed B3)

Bij de buurtsurveillanten van het BPT is dat in de ogen van jongeren heel anders:

'Ja, niemand luistert eigenlijk naar hun [het BPT; MB & ES]. Het is meer gewoon van: ja, je zegt iets, maar je kan toch niets maken (...). Nummer één: ze bemoeien zich met jouw zaken terwijl je waarschijnlijk niks verkeerd aan het doen bent. En nummer twee: als je niet naar ze luistert, bellen ze meteen de politie. (...) Als een buurtvader jou iets verkeerd ziet doen, dan heb je toch snel de neiging te stoppen.' (Anouar)

Jongeren ervaren het BPT en de politie als twee handen op één buik. Het BPT gaat niet het gesprek met jongeren aan, maar speelt alleen informatie door aan de politie. Jongeren vertrouwen het BPT veel minder dan de Buurtvaders, ze zien hen als 'verraders':

'Omdat zij [BPT; MB & ES] meestal als er iets gebeurt... Kijk, als ik iets doe wat niet goed is, dan dreigen ze gelijk met politie en zo, weet je. Dat doet de buurtvader niet. Hij gebruikt wel het woord politie, maar zegt meer van "het is niet goed ermee in aanraking te komen". Zo'n BPT zegt van "ja, als jullie dit niet doen, dan bellen we de politie". Eén keertje, ze hadden gelijk politie gebeld. Ze zagen iets, ze gingen meteen politie inschakelen.' (Othman)

Deze verhalen bevestigen de these van Scholte (2008) dat surveillanten uit de eigen buurt en de eigen gemeenschap meer invloed op jongeren hebben dan buitenstaanders.

'Het maakt natuurlijk wel uit. Want ja, we hebben dezelfde achtergrond en zo, snap je. Bijvoorbeeld toen wij van de moskee kwamen, de buurtvader was daar ook waarschijnlijk en daarom kent ie ons. En hij begrijpt ook dat deze jongens net gebeden hebben en nu naar huis gaan en die lopen nu

eventjes doeï tegen elkaar te zeggen en daar is niets mis mee. Een ander zou dat niet begrijpen.’ (Amin)

Volgens sommige jongeren maakt de gedeelde culturele achtergrond met de surveillant meer begrip mogelijk:

‘(...) buurtvaders hebben zelf kinderen van dezelfde leeftijd, ze hebben dezelfde achtergrond. (...) Het zijn meestal Marokkaanse vaders, die begrijpen je meestal ook.’ (Mohammed B4)

De gedeelde culturele achtergrond is dus belangrijk, niet alleen omdat dat meer begrip en respect mogelijk maakt, maar ook – misschien vooral – vanwege de angst dat de buurtsurveillant met de familie praat. Meerdere jongeren zeggen dat wanneer een buurtvader hun eigen vader kent, ze wel twee keer nadenken voordat ze iets verkeerd doen. Sommige jongeren schamen zich en vertrekken uit zichzelf als er een bekende buurtvader aankomt.

‘Tuurlijk is een Marokkaanse man anders. Omdat de kans groot is dat hij je familie kent.’ (Mohammed B3)

‘Ja, voor een buurtvader zal ik iets meer respect hebben dan voor een buurt preventie team. Buurtvaders kennen ook me ouders en familie. Voor hun schaam ik me ook meer dan voor buurtpreventie. (...) Ik schaam me er meer voor omdat hij me vader kent.’ (Mohammed B)

Op de vraag wat belangrijker is: de gedeelde culturele achtergrond of het feit dat de surveillant de familie kent, antwoordt Mohammed B2: ‘Ja, ik denk toch eerder een bekende.’

Dit alles geeft een duidelijk beeld over een van de manieren waarop buurtsurveillance kan bijdragen aan een veiligere wijk. Anders dan Van Gemert denkt, blijken jongeren er wel degelijk gevoelig voor als ze worden aangesproken wanneer ze iets verkeerd doen, maar ze veranderen hun gedrag alleen onder specifieke voorwaarden. Als ze het gevoel hebben geaccepteerd en begrepen te worden, en als ze respectvol worden aangesproken, wat vooral gebeurt door surveillanten uit de eigen gemeenschap. Maar belangrijker nog is de angst dat de surveillant het aan de familie vertelt als ze iets verkeerd doen, en het daaruit voortvloeiende gevoel van schaamte.

Gelegenheid beperken: 'dan gaan we wel even een blokje om'

Een tweede manier waarop buurtsurveillance kan bijdragen aan een veiligere buurt is dat de aanwezigheid van surveillanten de gelegenheid voor criminaliteit en overlast beperkt. We vroegen jongeren of en op welke wijze zij zich in hun activiteiten beperkt voelen door de surveillanten. Om hun verhaal te begrijpen moet men weten dat beide vormen van buurtsurveillance maar één keer per week plaatsvinden. De ene groep surveilleert op maandagavond, de andere op woensdagavond. Er blijft dus veel tijd over wanneer de Buurtvaders en het BPT niet in de wijk aanwezig zijn. De meeste jongeren vinden dan ook niet dat de surveillanten de mogelijkheid tot het plegen van overlast of delicten beperken; ze doen het op een andere tijd en plaats.

'Niet als hun er nog zijn haha, maar als ze weg zijn kun je weer alles doen wat je wilt, want dan zien ze je toch niet meer.' (Samir)

'Ja, ik zou weg gaan. Dan gaan we ergens anders heen. (...) Gewoon andere pleintje, ligt eraan wat er is. Als hij tegen mij zegt ga naar huis... nee ik ga niet naar huis waarom zou ik naar huis gaan. Hij is niet mijn vader dat ie mij naar huis stuurt.' (Yusef)

'We moeten wel gewoon onze eigen ding blijven doen. Als we daar willen staan dan staan we daar. Ook al moeten we even weg, we komen toch weer daar terug.' (Mohammed B2)

Jongeren verplaatsen hun activiteiten dus naar tijd en plaats: ze gaan even weg als ze moeten, maar komen meestal snel terug op hun vertrouwde hangplek of zoeken gezamenlijk een andere plek. Toch herenigen de jongeren zich niet allemaal na verloop van tijd of op een andere plaats. Als zij rustig en vriendelijk worden benaderd en hun wordt uitgelegd waarom zij hier niet mogen samenscholen, kunnen sommige jongeren er begrip voor opbrengen:

'Ja ja, het was of luisteren naar de buurtvader of je kon eigenwijs doen, een rondje lopen en dan terugkomen, maar dan kun je de politie verwachten die het dan anders zou aanpakken. Het was gewoon luisteren naar de buurtvader dan was er niets aan de hand. (...) De meesten zijn naar huis gegaan, anderen zijn iets verderop gaan staan. (...) Meestal ga ik op dat moment naar huis.' (Mohamed B4)

Surveillance draagt er dus aan bij dat bepaalde vormen van hinderlijk gedrag niet meer gebeuren op een bepaalde tijd en plaats. Het probleem is alleen dat dit gedrag zich kan verplaatsen. Veel jongeren geven aan dat wanneer zij op een bepaalde plek in hun gedrag beperkt worden, ze dit elders voortzetten omdat ze ‘niets te doen hebben’. De enkele jongeren die wel ophouden, doen dit alleen op voorwaarde dat ze vriendelijk worden aangesproken.

Informatie doorspelen: ‘dan gaan ze het dadelijk tegen mijn vader zeggen’

Een derde manier waarop buurtsurveillance kan bijdragen aan een veiligere wijk is informatie doorspelen aan de politie, waardoor zij sneller en daadkrachtiger kan optreden. Jongeren vinden echter vooral het doorspelen van informatie naar hun ouders of familie bedreigend; dit aspect kwam in het bestaande onderzoek nog niet naar voren. Veel jongeren vertellen dat surveillanten inderdaad informatie doorspelen. Vooral het BPT zien zij als ‘verraders’:

‘Ja tuurlijk, zij [het BPT; MB & ES] werken toch samen met politie. Dan hebben ze weer iets om door te geven. (...) Ze praten niet tegen je, ze lachen niet met je, ze doen niks, maar als ze je iets verkeerd zien doen, dan gaan ze rennen om jou te naaien.’ (Samir)

Dat het BPT, en de buurtvaders in mindere mate, informatie doorspeelt aan de politie kan ertoe leiden dat jongeren zich onthouden van normoverschrijdend gedrag. Waar jongeren echter banger voor zijn, is dat informatie wordt doorgespeeld aan hun ouders. Diverse jongeren geven aan dat de buurtvaders bekenden van hun ouders zijn en dat ze daarom wel twee keer nadenken voordat ze iets verkeerd doen.

‘Als je hem kent en hij kent ook je ouders, dan kan hij heel snel zeggen “Ja, je zoon is heel brutaal, hij heeft geen respect”, dan krijg je weer problemen met je ouders.’ (Anouar)

‘Ja, tuurlijk ben je bang. Als het bij je vader komt heb je nog meer problemen. Je hebt al problemen thuis en dan komt zo’n buurtvader met andere problemen aan. Van “jouw zoon heeft dit gedaan, dat gedaan” en dan heb je weer problemen thuis. Dat is niet prettig man.’ (Othman)

Als hem wordt gevraagd waarom het doorspelen van informatie naar zijn ouders zo'n grote impact op hem heeft, antwoordt Salah:

'(...) ik wil gewoon dat mijn ouders trots zijn. Ik wil niet dat zij achter mijn rug om bij mijn ouders gaan klagen over mij. Dat zou ik echt erg vinden. (...) Ja, het is toch een gevoel van schaamte eigenlijk. Ja, ik heb een bepaalde houding tegenover mijn ouders, ik ga daar gewoon respectvol mee om en die respect wil ik ook behouden. Zodra ze zoiets te horen krijgen, dan gaat het er automatisch heel anders aan toe. Weinig vertrouwen meer en dat soort dingen. En dat vertrouwen wil ik graag behouden.'

(Salah)

Dit geluid is in meer of mindere mate bij alle respondenten te horen. Het respect van de ouders en de familienaam mag niet worden geschaad. Jongeren reageren hier overigens verschillend op. De een kan er geen begrip voor opbrengen en ontwikkelt haatgevoelens jegens 'verraders', de ander legt de verantwoordelijkheid bij zichzelf en stelt dat de surveillant door het vertoonde normoverschrijdend gedrag het recht heeft dit aan de politie of de familie te vertellen.

Directe interventie: 'op heterdaad betrapt'

Buurtsurveillance zou ook kunnen bijdragen aan een veiligere buurt doordat surveillanten criminelen of overlastgevende jongeren aanspreken of zelfs staande houden. De jongeren geven hiervan maar weinig en slechts onschuldige voorbeelden, zoals op de stoep fietsen. Of ze werden ten onrechte aangesproken. Zo vertelt Anouar dat ze op een dag een nieuwe sportauto zagen staan:

'Ja, die zie je niet zo vaak. Dus wij gingen gewoon een kijkje nemen, in het dashboard kijken en zo, van hoe die er van binnen uit zag. En toen kwam toevallig net een buurtvader langs en die dacht dat wij probeerden in te breken in die auto. Dus, ja, we kregen op onze kop. (...) Omdat ik hem persoonlijk ken en respect voor hem heb, zei ik "We zijn nergens mee bezig, maar we gaan wel weg". Je gaat niet echt met hem in discussie, omdat... Ja, je ziet hem toch meer als een oom of vader, weet je. En daar ga je niet zo snel brutaal tegen doen.' (Anouar)

Afschrikken: ‘hij heeft mij dit keer bijna betrap, volgende keer kan het raak zijn’

Tot slot de afschrikwekkende werking van buurtsurveillance: leidt de aanwezigheid van buurtsurveillanten ertoe dat jongeren hun normoverschrijdend gedrag aanpassen of voortzetten? Bij onze respondenten zien we twee verschillende keuzes. Sommigen laten normoverschrijdend gedrag geheel achterwege. Anderen passen hun gedrag tijdelijk aan, maar zetten het op een later tijdstip voort. Salah is een voorbeeld van het eerste, Mohammed B3 van het laatste:

‘Jawel. Kijk nu is het meer, als we ze zien dan gaan we ook weg, soms dan houden we even een gesprekje en dan gaan we meteen daarna al weg. Maar vaak genoeg is het al, als we ze al op afstand zien, gaan we al gelijk weg. Dan weten we al genoeg.’ (Salah)

‘Als hun in de buurt zijn, gaat iedereen eigenlijk doen alsof-ie niets aan het doen is, natuurlijk. Ja, ik zou zelf als ik hun zie, dan zou ik groeten en dan zorg ik dat ik niets verkeerd doe.’ (Mohammed B3)

Beide uitspraken bevestigen dat buurtsurveillance afschrikwekkend werkt, zij het dat de meeste jongeren hun normoverschrijdend gedrag slechts tijdelijk aanpassen. Jongeren worden echter niet alleen afschrikt omdat het risico gepakt te worden te groot is door de aanwezigheid van buurtsurveillanten, maar ook omdat ze bang zijn dat dit aan hun ouders wordt doorverteld óf dat hun naam (of die van hun ouders) vervuild raakt.

Conclusie

Met dit onderzoek poogden we aan de hand van de beleving en ervaring van jongeren inzicht te krijgen in mogelijke werkzame mechanismen achter buurtsurveillance. We bespraken vijf mechanismen: surveillanten uit de eigen gemeenschap, ontnemen van gelegenheid, directe interventie, informatie doorspelen en afschrikking. Het leverde bevestigingen van bestaande inzichten op, maar ook enkele nieuwe inzichten. Bij elk mechanisme bleek het begrip respect een rol te spelen. Wanneer er een respectvolle relatie tussen jongere en surveillant bestaat, dat wil zeggen wanneer jongeren vriendelijk worden aange-

sproken en surveillant met hen in gesprek gaan, is er grotere kans dat jongeren (althans naar eigen zeggen) hun normoverschrijdend gedrag aanpassen. Als jongeren zich niet respectvol aangesproken voelen, kan buurtsurveillance ook averechts werken. Jongeren worden boos als ze zich weggestuurd voelen en gaan zich dan juist normoverschrijdend gedragen. Zo kan een kat-en-muisspel ontstaan: de muis (de jongeren) probeert de kat uit te dagen en uit te lokken.

Kennis van elkaar blijkt bij deze interacties een belangrijke rol te spelen. Als een jongere eerder negatieve ervaringen met een surveillant had, zal hij minder openstaan voor diens aanwijzingen en zich meer tegen hem afzetten. Dit speelt duidelijk in de relatie tussen jongeren en het BPT, door jongeren vaak als 'verraders' gezien omdat ze (volgens jongeren) 'direct de politie bellen'. Als jongeren positieve ervaringen met de surveillant hebben, zoals met Buurtvaders, dan zullen ze ook meer van hem accepteren. Zo stelde een jongere dat hij wel naar een buurtvader luistert, omdat deze hem altijd 'met respect' behandelt. Dat een surveillant uit de eigen gemeenschap meer invloed op jongeren heeft, komt echter niet zozeer door de gedeelde culturele achtergrond, maar door de kans dat de surveillant de ouders en familie van de jongere kent. Als dat het geval is, zeggen jongeren dat ze zich meer schamen en hun normoverschrijdend gedrag aanpassen. Ze zijn bang voor de goede naam van zichzelf en van de familie. Dit aspect kwam in het bestaande onderzoek over buurtsurveillance nog niet naar voren. Hieruit blijkt ook dat jongeren, anders dan Van Gemert (2002) dacht, onder bepaalde voorwaarden wel degelijk bereid zijn om naar Buurtvaders te luisteren (althans naar eigen zeggen).

Wat betreft de andere mogelijke werkzame mechanismen van buurtsurveillance zijn de uitkomsten minder positief. Buurtsurveillance beperkt de gelegenheid om delicten of overlast te plegen maar weinig, ook omdat de surveillanten slechts twee avonden actief zijn in de wijk. Jongeren geven aan hun activiteiten eerder naar andere plekken of tijden te verplaatsen. Ook zijn er weinig aanwijzingen dat de politie slagvaardiger kan optreden omdat buurtsurveillanten informatie doorspeelen. In ieder geval zijn de jongeren hiervan niet onder de indruk. Ze vrezen meer dat informatie wordt doorgespeeld naar ouders en de familie dan dat ze bang zijn voor de politie. Buurtsurveillance heeft ook niet de vermeende afschrikkende werking. Jongeren geven aan hun gedrag hooguit tijdelijk aan te passen en dan nog vooral omdat ze bang zijn dat het aan hun ouders wordt doorverteld. Ook directe inter-

ventie, het aanspreken of aanhouden van regelovertreeders, leidt slechts in beperkte mate tot aanpassing van normoverschrijdend gedrag. Jongeren geven hiervan weinig en dan vaak onschuldige voorbeelden. Vooral de respectvolle benadering die zij van de Buurtvaders ervaren, lijkt ertoe bij te dragen dat zij soms geneigd zijn hun normoverschrijdend gedrag aan te passen.

Tot slot de bijsluiters bij dit onderzoek: de beperkingen. Dit onderzoek is alleen gebaseerd op interviews met Nederlands-Marokkaanse jongeren in de Haagse Schilderswijk. We hebben geprobeerd om hun ervaringen met (verschillende soorten) buurtsurveillanten op te tekenen en hoe zij buurtsurveillance beleven. We hebben niet met buurtsurveillanten zelf gesproken en ook geen informatie over hen verzameld. We kunnen daarom niets zeggen over wie de buurtsurveillanten zijn, wat ze doen en hoe zij de situatie ervaren. Evenmin kunnen we nagaan of het klopt wat jongeren vertellen, bijvoorbeeld of ze hun normoverschrijdend gedrag werkelijk aanpassen als ze er respectvol op worden aangesproken. Deze studie geeft enkel de beleving en ervaringen van Nederlands-Marokkaanse jongeren uit de Schilderswijk weer.

Literatuur

Bennett e.a. 2006

T. Bennett, K. Holloway & D. Farrington, 'Does neighborhood watch reduce crime? A systematic review and meta-analysis', *Journal of Experimental Criminology* (2) 2006, afl. 4, p. 437-458.

Bennett e.a. 2008

T. Bennett, K. Holloway & D. Farrington, *The effectiveness of neighborhood watch*, Pontypridd: The Campbell Collaboration 2008.

Blokland 2009

T. Blokland, *Oog voor elkaar. Veiligheidsbeleving en sociale controle in de grote stad*, Amsterdam: Amsterdam University Press 2009.

Boutasmit 2012

M. Boutasmit, *De perceptie van buurtsurveillance. Een sociologisch onderzoek naar de sociale mechanismen van buurtsurveillance die leiden tot aanpassing of voortzetting van normoverschrijdend gedrag door jongeren* (masterscriptie Rotterdam), 2012.

Garland 2001

D. Garland, *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*, Chicago: University of Chicago Press 2001.

Van Gemert 2002

F. van Gemert, 'Marokkaanse buurtvaders blokkeren integratie', *Socialisme en Democratie* 2002, afl. 7/8, p. 56-64.

De Gruijter & Pels 2005

M. de Gruijter & T. Pels, *De toekomst van buurtvaderschap. Professionalisering met behoud van zeggenschap*, Utrecht: Verweij-Jonker Instituut 2005.

De Jong & De Haan 2000

J.D. de Jong & W. de Haan, 'Buurtvaders. Sociale controle, solidariteit en burgerlijke verantwoordelijkheid in de Marokkaanse gemeenschap', *Tijdschrift voor Criminologie* 2000, afl. 4, p. 383-393.

Van der Land 2014

M. van der Land, *De buurtwacht. Naar een balans tussen instrumentalisering en autonomie van burgers in veiligheid*, Vrije Universiteit Amsterdam 2014.

Lub 2013

V. Lub, *Schoon, heel en werkzaam? Een wetenschappelijke beoordeling van sociale interventies op het terrein van buurtleefbaarheid*, Den Haag: Boom Lemma uitgevers 2013.

Lub 2016

V. Lub, *De burger op wacht. Het fenomeen 'buurtpreventie' onderzocht*, Rotterdam: Kenniswerkplaats Leefbare wijken 2016, www.kenniswerkplaats-leefbaar.nl/.

Van Noije & Wittebrood 2008

L. van Noije & K. Wittebrood, *Overlast en verloedering ontsleuteld. Veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau 2008.

Scholte 2008

R.D. Scholte, 'Burgerparticipatie in veiligheidsprojecten', in: H. Boutellier & R. van Steden (red.), *Veiligheid en burgerschap*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2008.